

Österlen

GYLLING, EJDER OCH ORKIDÉÄNGAR

Österlen i försommarskrud. Svabesholm, väst Stenshuvud, 6 maj 2007.

TEXT, FOTO & GRAFIK: MAGNUS ULLMAN

Österlen är den sydöstra hörnan av Skåne. Bortsett från skogiga områden i norr är landskapet öppet och dessutom backigt på många håll, vilket ger en mycket speciell upplevelse. Den mytomspunna skeppssättningen Ales stenar vid Kåseberga, exotisk sandstäpp vid Ravlunda, milsvid utsikt från Stenshuvud 97 m.ö.h., särpräglad kuperat landskap vid Brösarps backar, bedårande orkidéängar vid Bäckhalladalen, den anslående siluetten av medeltidsborgen Glimmingehus som reser sig i det öppna landskapet, kilometerlånga bländvita sandstränder runt Sandhammaren och intagande buskmarker norr och söder om Simrishamn – till Österlen hittar årligen mängder av turister som inte är det minsta intresserade av fågellivet. Men för den som dessutom har vett att sätta värde också på våra befärdade vänner ger det unika landskapet en mäktig relief till enastående fågelupplevelser.

ÅRSTIDER

VÅREN ligger generellt några dagar senare jämfört med Sydvästskåne. Men behagliga februari-dagar med milda sydvästvindar kan luften ändå

vibrera av nyanlända *sånglärkor*, *tofsvipor* och *ringduvor* – vilka som regel hinner tillfälligt försvinna igen när våren tar ett steg tillbaka. I mars dyker allt fler fåglar upp efter hand, inklusive en

och annan *sparvhök* eller *ormvråk* som tyst passerar mot norr som ett kvitto på att våren nu är på allvar.

I slutet på mars och början av april passerar ett magnifikt *ejdersträck*, under bra dagar med tiotusentals fåglar eller mer – ett av de mest spektakulära skådespel som europeisk natur har att erbjuda. Det är milda sydvästvindar som utlöser sträcket, men under den tidigaste våren är havet ännu kallt så de ljumma vindarna resulterar till en början inte i någonting annat än dis, dimma och ejdertomma dagar. Den 8 april 1996 passerade 287150 ejder förbi Kåseberga, en siffra som inte lär upprepas på ett tag med tanke på artens minskande antal i Östersjön. I början på säsongen är det nästan bara ejder som passerar men från andra halvan av april deltar allt fler *änder* av andra arter, *vitkindade gäss*, *lommar* och så småningom *tärnor* och andra sjöfåglar. Inte bara ejder uppträder i imponerande siffror – den 27 april 2003 passerade 2535 *dvärgmåsar* förbi Kåseberga.

I april och inte minst i maj fylls lundar och dungar med *trastar*, *finkar*, *skvättor*, *flugsnap-*

Vad är Österlen?

Österlen har aldrig varit någon administrativ enhet och därför finns inga väldefinierade gränser (ordet Österlen betyder helt enkelt ”österut”). Däremot finns hur många subjektiva gränsdragningar som helst (och för mig personligen känns det väl som att när man åker nerför backen strax innan avtagsvägen till Smedstorp, ja då är man på Österlen).

Enligt en relativt spridd precisering omfattar Österlen emellertid Ingelstads, Järrestads och Albo härader – och denna maxidefinition kan väl vara lämplig om man vill dra exakta gränser kring området. Se vidstående karta.

Ystad då? – Nej, Ystad kallades ’Västerlen’ av österleningarna själva. Och hör således inte hit.

Landets första häckning av svartbakad buskskvätta *Saxicola torquata* genomfördes vid Värhallarna, strax norr om Simrishamn, våren 2000. År 2009 häckade dessutom två par på olika platser på Österlen. Om Sverige står på tur för kolonisering torde Österlen ligga bra till. Här en av de två häckande hannarna 2009, Sandbacka, 18 maj.

Brandkronad kungsfågel *Regulus ignicapilla* rapporteras flera gånger varje år, både vår och höst. Arten har också häckat några gånger, alltid i ganska tröstlös granskog – och gissningsvis upptäckts de flesta häckningar aldrig. Bräkneryd, Gladsax, 20 maj 2009.

pare och sångare. Många är lokala häckare men merparten är på väg från sydväst mot nordost och under dagar när de möts av ett stilla regn eller andra ofördelaktiga väderförhållanden kan många sträckare bromsas upp. En sådan dag kan det krylla av grå flugsnappare i strandvegetationen. En annan dag är det stenskvättor som rastar i stora antal – eller kanske lövsångare. Den som flitigt nöter igenom varenda rastande fågel kan någon sällsynt gång belönas med mindre flugsnappare, halsbandsflugsnappare eller ortolansparv.

SOMMAR. Förutom den allestädes närvarande sånglärkan domineras häckfågelbeståndet av alllehandla småfåglar i buskmarker, dungar, lundar och skogsbygder. Törnsångaren är karaktärsart i betade buskmarkerna på många håll längs kus-

ten. Ofta sent i maj anländer sommargylling, rosenfink, höksångare och fältpiplärka. Alla häckar men höksångare och fältpiplärka blir allt sällsyntare och det är förmodligen en tidsfråga innan de försvinner. I juni ljuder kornsparvens sång och ofta ser man fågeln som en klump på en ledningstråd över en åkerlapp. Brandkronad kungsfågel har konstaterats häcka flera gånger och svartbakad buskskvätta några gånger. Möjligen ser vi just nu början till en stadig invandring av dessa båda arter. Här och var längs åarna häckar försärla.

Från början av maj och hela juni sjunger näktergal om natten från snart sagt varenda snår. Bland övriga nattsångare är kärrensångaren vanlig och trädlärkan lokalt vanlig medan gräshoppssångare och vaktel är årliga men sällsynta.

Den som ger sig ut på nattlyssning lär inte kunna undgå de numera mycket vanliga lövgrodorna. Trevligt inslag i sommarnatten eller störande element för den som försöker lyssna efter nattsångare? Ja, bland lokala ornitologer är meningarna delade.

Våtmarkerna är få och kusten föga lämpad, så det häckande beståndet av änder är litet. Gravanden är den enda som är talrik. Röd glada förekommer hela året och inte minst under sommarmånaderna kan man se deras eleganta siluett på många håll, också inne över byar eller mitt i Simrishamn.

Redan i slutet på maj kan man se de första sydsträckande flockarna av exempelvis strand-skata, gravand eller ejder. Mitt i sommaren kan tusentals ejderhannor passera söderut en bra

Österlen är rätt plats att bevaka ett av fågelvärldens märkvärdigaste spektakel, ejdersträcket *Somateria mollissima*. Brantevik, 10 oktober 2009. Sträckbevakningen på Österlen håller också hög internationell klass. Det gäller inte minst Käseberga. Ejderspaning, Bunkern, 31 mars 2009.

I slutet av oktober 2009 sågs 3 kungsfågelsångare *Phylloscopus proregulus* i området sydväst om Simrishamn. Viarps mosse, 21 oktober 2009.

dag. Det är i allmänhet ganska få vadare som rastar i samband med vårsträcket men från juli kan småflockar av *kärrensnäppa* och andra arter ses på lämpliga tångbankar.

Sommaren kan också bjuda på överraskningar och exempelvis sträckte 14 adulta *bredstjärtade labbar* mot ost i en gles flock vid Kåseberga den 19 juni 2009.

Höst. Det som allra mest karakteriserar Österlens fågelliv är sträcket – det gäller på våren och i än högre omfattning på hösten. Höstens sjöfågelsträck drar som sagt i gång i maj och håller på till december, dock med långa avbrott för ofta krävs vindar från ostsektorn för att sjöfågelsträcket ska ses från land. I juli–augusti passerar *tärnor* och *måsar* (samt den ständigt aktuella *ejdern*). *Kustlabben* brukar ha en topp runt 25 augusti. Från augusti passerar *änder*, *doppingar* och *gäss*. De högsta antalen registreras som regel i september och oktober. Arter som *alfågel* och *smålom* är i allmänhet som talrikast i november.

Tjusningen med sjöfågelsträcket är ofta de stora antalen som kan passera, se tabellen nedan. Men tjusningen är också att leta efter alla russin i kakan, dvs. det fåtal *praktejdrar*, *islommar*, *fjällabbar*, *tretåiga måsar*, *svarttärnor* och annat som följer sig bland de talrikare arterna.

Kustlabb	226 + 216	23–24 augusti 2009	Simrishamn
Bläsand	19 840	24 september 2001	Sandhammaren
Prutgås	59 378	27 september 1993	Brantevik
Sjöorre	8 868	29 september 2007	Simrishamn
Ejder	174 600	7 oktober 1988	Brantevik
Dvärgmåsa	1 155	24 oktober 1992	Brantevik
Alfågel	18 600	20 november 1999	Simrishamn
Smålom	1 314	20 november 1999	Simrishamn

Österlen är det bästa området i Sverige att se medelhavstrut *Larus michahellis* (t.v.) och kaspisk trut *Larus cachinnans*. Brantevik, 13 september 2007.

Men hösten innebär också dagar med rastande småfågel. Sydoststräckaren *sädesärta* är karaktärsart längs tångstränderna. Men större intresse visas kanske diverse sångare och andra ostliga rariteter som kan dyka upp – och åter är det främst vindar från ostsektorn som är intressanta. Bland alla rastande *löv-* och *gransångare* kan det löna sig att leta vingband. Den 15–17 oktober 1996 iaktogs minst 8 *kungsfågelsångare* längs sträckan Fruktträdgården–Hylkan söder om Brantevik, en av de största koncentrationer som rapporterats i Sverige. Under perioden 11–27 oktober 2009 sågs på några lokaler just söder om Simrishamn (sträckan Simris–Spraggehusen) 4 *mindre flugsnappare* och 3 *kungsfågelsångare* samt vardera en *brunsångare*, *taigasångare*, *bergstaigasångare* och *svartstrupig järnsparv* vilket säger något om områdets potential.

Vattenpiplärkan är inte särskilt vanlig, men den 30 oktober 2007 sågs 5 ex. vid Gislövshammar, en av de högre siffror som registrerats utanför favoritlokalen Äspet lite längre norrut längs Skånekusten.

VINTER. Sträcket kan fortsätta in i december och januari och kalluftinbrott i norr leder ofta till att flock efter flock av *knölsvan* sträcker söderut. Ännu så sent som 8 december 1986

passerade 866 smålommar Brantevik. *Strömstare* uppträder på några platser längs åarna, *röda gladan* är fortfarande relativt vanlig och någon *havsörn* kan flyga förbi. Speciellt om vintern är sträng koncentreras det mesta av fågelintresset till kusterna, inte minst alla hamnar, stora som små. Trutar finns det gott om och ibland följer sig någon *kaspisk trut* eller *medelhavstrut* bland alla gråtrutar – även om dessa nykomlingar i den svenska faunan är betydligt vanligare under hösten. *Vittruten* är fortfarande nästan årlig men har minskat på Österlen liksom på andra håll. Av de 214 vittrutar som rapporterats i Skåne t.o.m. vintern 2009/10 har 62 setts på Österlen. Men observationer som den 28 januari 1979, då 3 ex. sågs i Simrishamn och 1 ex. i Skillinge, görs inte längre.

Den 5 januari 2008 uppträdde totalt 340 födosökande *dvärgmåsar* på olika håll längs kusten från Gislövshammar till Kivik. Inte minst i hamnarna, men också var som helst längs kusten finns gott om *skrakar*, *dykänder* och *doppingar* att botanisera bland. I februari sjunger *alfåg-larna* allt flitigare utifrån havet. Och snart är det vår.

TILLFÄLLIGT

Listan på tillfälliga gäster är lång. Inte minst imponerar vadarlistan eftersom tillgången på bra vadarlokaler är synnerligen begränsad. Bl.a. är *rödvingad vadarsvala*, *ökenpipare*, *fjällpipare*, *amerikansk* och *sibirisk tundrapipare*, *stäppvipa*, *tuvsnäppa*, *prärielöpare*, *dammsnäppa*, *tereksnäppa* och *brednäbbad simsna* anträffade. Bland andra tillfälliga gäster kan nämnas *ljusbukig* och *svartbukig prutgås*, *rödhalssad gås*, *amerikansk kricka*, *alförrädare*, *vitnackad svär-*

ta, svartnäbbad och vitnäbbad islom, grålira, mindre lira, klykstjärtad stormsvala, natthäger, silkeshäger, stäpphök, större och mindre skrikörn, dvärgörn, stäppörn, kejsarörn, rödfalk, svarthuvad mås, tärnmås, vitvingad trut, sandtärna, alkekung, lappuggla, biätare, korttälärka, större pip-lärka, mongolpip-lärka, citronärta, alpjärnsparv, vitstrupig näktergal, medelhavsstenskvätta, vass-sångare, busksångare, svartpannad törnskata, ro-sensstare, videsparv och dvärgsparv. Totalt har cirka 316 spontant uppträdande fågelarter anträffats på Österlen.

OBSERVATIONSPLATSER

SIMRISHAMN. En av de bästa lokalerna för bevakning av höststräcket (medan vårsträcket av sjöfågel inte passerar här). Just söder om hamninloppet finns ett vindskydd, **HOLKEN**, där man sitter och spanar mot nordost och alltså ofta möter fåglarna långt i norr innan de passerar så att man får gott om tid att granska flockarna. Holken har inte så många sittplatser och ostvindsdagar under bästa sträcktid är det ofta fullt innan det ens ljusnat. I nödfall kan man inta ståplats i närheten av Holken. Ett alternativ är att söka lä vid restaurang Røken just söder om Tommarpsåns mynning norr om småbåtshamnen.

Hamnens rastande trutar kan spanas av från flera olika platser runt hamnbassängen, i småbåtshamnen eller från en liten udde just norr om Tommarpsåns mynning, **REKET**, där trutar och måsar rastar vid lämpligt vattenstånd. Fortsätter man uppströms längs Tommarpsån kommer man snart till **TOBISVIK**, ett lummigt område med höga träd som drar till sig en del rastande småfåglar.

BRANTEVIK. Också en av Österlens bästa platser för bevakning av höstens sjöfågelsträck (men inte vårsträcket). I Brantevik finns inte någon självklar, läig plats att bänka sig på, men Utfyllnaden mellan Norra och Södra hamnen eller en låg mur i änden på Måsgatan söder om Södra hamnen är möjliga obsplatser.

Framförallt söder om Brantevik breder frodiga och fågelrika buskmarker (**GRÖNET**, **HYLKAN** etc) ut sig ända ner till Gislövshammar. Bakom Branteviks åkeri vid södra infarten ligger en fin rastlokal för trötta tättingar, **FRUKTRÄDGÅRDEN**, numera en beteshage. Buskmarkerna längs kusten är givande fågellokaler under vår, sommar och höst.

KÅSEBERGA. Ännu en förstklassig sträcklokal och här passerar sjöfågel både vår och höst (även om sträcket under hösten går närmare kusten vid Simrishamn och Brantevik vid ostvind). Det går bra att söka en läig obsplats just intill hamnen men inte minst på våren kan det vara värt besväret att promenera vidare mot söder och vä-

ter runt en udde för att placera sig vid en bunker med magnifik utsikt mot väster, så att man kan möta ejderflockar och annat som närmar sig. Uppe på KÅSEHUVUD har man också fantastisk utsikt över ejdersträcket och här finns också ett par dungar som drar till sig småfågel liksom KÅSEBERGADAMMEN i centrala delen av byn. Beroende på vindriktning tvärrar ibland vårens talrika flockar av *vitkindad gås* och *prutgås* in över land

väster om Kåseberga och kan då bevakas bättre från **HAMMARS BACKAR**.

SANDHAMMAREN. Sveriges sydosthörn. Här passerar också sjöfågelflockarna på fint närhåll vid lämpliga vindar både vår och höst. Här såväl som på de andra sträcklokalerna får man molnfria dagar vara beredd på motljus under några timmar. Bästa obsplats är ett rymligt och ganska högt beläget vindskydd utanför P-platsen.

I Skåne finns bara vardera ett fynd av ismå och svarthuvad sparv. Ismå *Pagophila eburnea* Simrishamn, 12 december 2008 och svarthuvad sparv *Emberiza melanocephala* Buskabojan, Brantevik, 6 juni 2004.

Skogen innanför Sandhammaren är mest tallskog med begränsat fågelliv även om *korsnäbbar* ibland förekommer talrikt. En avtagsväg skyltad "Backåkra" ett par kilometer väster om vägen till Sandhammaren leder ner till HAGESTADS NATURRESERVAT med fina lövpartier längs den vindlande Tyge å. Vid vägens ände går det också utmärkt att bevaka sjöfågelsträcket, speciellt på våren. I vegetationen längs ån rastar ofta mycket småfågel under vårsträcket och bl.a. är *brandkronad kungsfågel* anträffad ett flertal gånger.

MÄLARHUSEN. En underskattad sträcklokal, inte minst på våren då *måsar*, *tärnor* och *labbar* kan komma fint längs stranden (änder och gäss håller en striktare nordostlig sträckriktning och passerar för långt ut för givande observationer). Här går dessutom ibland ett intressant sydriktat retursträck på våren – samtidigt som nyanlända fåglar försvinner norrut. Kan också vara bra på hösten då *tärnor*, *vadare* och annat passerar på närhåll vid ostvind. Vid kraftig blåst kan det emellertid vara svårt att hitta lä på den vidöppna stranden.

KIVIK. Ytterligare en fin sträcklokal som fångar upp sträcket som är på väg ut ur Hanöbukten – samtidigt som exempelvis vissa *labbar* ses passera in över land mot sydväst. Generellt något längre antal än exempelvis i Simrishamn – men för många arter överraskande höga siffror med tanke på att lokalen ligger så pass långt in i Hanöbukten. Ett rymligt vindskydd finns några hundra meter söder om hamnen. I området rastar en hel del *änder* och *måsfåglar* vintertid. I anslutning till en smal kanal som löper söderut från hamnbassängen har bl.a. *kungsfiskare*, *vattenrall* och *enkelbeckasin* setts vintertid.

RAVLUNDAFÄLTET. Ett stort sandstappsområde som betas hårt av får och kor. En av *fältpiplärkans* sista bastioner i landet. Här häckar också *höksångare* (hur länge till?), *ängshök* ses regelbundet och *ffjällpipare* då och då. I havet rastar ofta *sjöorrar*, *storlommar* och ibland någon *svartnäbbad islom*. Väster om fältet finns tall- och bokskog med häckande *lärkfalk*. *Sommargyllingen* har en god stam. Inte minst för gyllingens skull

bör man vara på plats tidigt på morgonen – vid 8-snåret är det redan stiltje!

Flera av vägarna över fältet är stängda för allmän biltrafik men det går bra att köra exempelvis från HAVÄNG tvärs över fältet norrut till KNÄBÄCKSDÖSEN, en utmärkt plats att spana av landskapet. Området är ett militärt skjutfält och ofta stängt för allmänheten, dock sällan under helger. Se www.mil.se/p7/Skjutfalt-och-avlysning/ för aktuella tider.

TORUPA FLO. En grund vattensamling som ofta torkar ut under torra sommarmånader. Områdets bästa vadarlokal med *strandpipare*, *storsnäppor* och *småvadare*. Flera av Österlens rara vadare är sedda just här. Men observera: i Torupa flo

Brednäbbad simsnäppa Phalaropus fulicarius har anträffats en fåtal gånger under senhösten. Både rastande och sträckande fåglar har rapporterats. Käseberga, 8 november 2007.

finns nästan aldrig några större mängder vadare och ibland rastar de bara för någon timme. Tvärs över vägen i det område som heter KUMLA, med vid utsikt över Hanöbukten från strandbackarna just norr om Vitemölla, finns några dammar, OLA HANS KORRA, som sällan håller särskilt mycket fågel. En snabbvisit kan dock vara på sin plats och bl.a. är *ägretthäger* observerad.

STENSHUVUD. Nationalpark med orkidrika fuktängar, torra sandhedar, fåladsmark, högstammig lövskog, klapperstensfält och sandstränder runt det branta huvudet med berggrund av vulkanit. *Rosenfink*, *stenknäck*, *trädlärka* och *näktergal* hör till häckfågelfaunan och i maj kan det rasta gott om *flugsnappare*, *rödstjärtar*, *sångare*, *törnsikator* med mera. Ett av områdets trumfkort är den svårседda *hasselmusen*. Naturum med guidade promenader kring ämnen som vårblommor, fåglar, spindlar och mycket annat. Kartor med intressanta vandringsleder finns anslagna, lämpliga leder både för den som mest vill uppleva vacker natur och den som är på jakt efter spännande fåglar. Besöks framför allt under vår och försommar men området torde kunna vara produktivt även på hösten även om små vingband lätt försvinner i all grönskan.

ÄVEN HÄLLEVIK norr om huvudet håller fina buskmarker och högstammig skog som drar till sig rastande småfåglar vår och höst. Nås via kustvägen söderut från Kivik eller via lång promenad över huvudet.

BÄCKHALLADALEN. Naturreservat med fantastisk rikedom på orkidéer och gott om *törnsångare*, *stenskvättor* och en och annan *törnskata*. Dessutom häckar *trädlärka*. Ibland rapporteras *ringtrast* i april och början av maj men upp till 14 ex. 17–18 april 2007 var exceptionellt. Tillfälligt har *härfågel* setts och området var tidigare en av de pålitligare lokalerna för *höksångare* som dock inte rapporterats sedan 2007. Förutom de i maj allestädes närvarande *lövgrödorna* finns också *klockgröda* i dammarna i reservatets västra del. I första hand en vår- och försommarlokal.

GLIMMINGEOMRÅDET. GISLÖVS STJÄRNA är en högstammig lund med ek och andra ädelöv-

Fjällpiparen *Charadrius morinellus* förbises kanske på de vidsträckta sandiga jordarna, lämpliga för rastande fjällpipare. Bjäret, 1 september 2007.

Aftonfalken *Falco vespertinus* är sällsynt, men en eller ett par observationer görs de flesta år. Hagestads mosse, 13 maj 2006.

trädd. Vårkören är bedövande med bland annat *härmsångare* (vanlig på Österlen) och *grönsångare* (betydligt mindre vanlig). *Lundsångare*, *halsbandsflugsnappare* och *mindre flugsnappare* är anträffade och *sommargylling* hörs vissa år. Har tidigare betraktats främst som en vår- och försommarlokal men efter fynd av *brunsångare*, *taiga-sångare* och *bergstaigasångare* i oktober 2009 torde området uppmärksammas mer även höstetid.

I övrigt är GLIMMINGEOMRÅDETS tre viktigaste lokaler GLIMMINGE MOSSE, GLIVARPA MOSSE och TORE MOSSE, alla rester av en tidigare utdikad våtmark som sträckte sig långt i sydvästlig riktning. Även om *gråhakedopping* häckar i Glivarpa mosse, *årta* häckade i Glimminge mosse 2009 och *pungmes* byggt bo i Tore mosse är detta inte några förstklassiga våtmarker. Deras betydelse kommer sig främst av att Österlen generellt berövats nästan alla sina våtområden så att tillfälligt gästande fåglar tvingas nöja sig med vad som står till buds. Således stannade 4 *vitvingade tärnor* bara några minuter vid Glimminge mosse 13 maj 2005 och ett annat ex. några timmar vid Glivarpa mosse 12 maj 2009 innan de drog vidare. Strax norr om Glimminge mosse brukar *röda glador* samlas vid en hönsködselstack. Där har också *brun glada* rapporterats flera gånger.

SKILLINGE. I och runt Skillinge hamn samlas gott om *änder*, *trutar* och annat under vintern. Längs stranden norrut, SKILLINGE NORRA, samlas ibland mindre antal rastande *spovsnäppor*, *kustsnäppor* och andra vadare från juli och framåt. *Tereksnäppa* är anträffad. Efter sjuhundra meter kommer man till en liten vik, MORFARSHAMN med ett litet vassparti där *skägges* och *dvärgbeckasin* ibland förekommer. Området är öppet, trivsamt, lättskådat och populärt bland skådare, vilken förmodligen är den viktigaste orsaken till den långa lista av rariteter som setts just här: under senare år bl.a. *silkeshäger*, *större piplärka*, *mongolpiplärka*, *vattenpiplärka*, *citronärsla* och *taigasångare*. Strax norr om Morfarshamn finns ännu en vik som också frekventeras av vadare under flyttningstid.

Stranden söderut från Skillinge, SKILLINGE

SÖDRA, är av ungefär samma karaktär och hyser också mindre antal vadare ibland. *Tereksnäppa* är anträffad även här och 14–20 december 2005 fanns en *sibirisk gransångare* i ett litet vassparti. Fortsätter man söderut passerar man NORREKÅS och ÖRNAHUSEN med liknande stränder och kommer så småningom till ett litet rev, RISTEÖREN, vid sidan av Torpa flo områdets bästa vadarlokal som blev känd i vidare kretsar då en *ökenpipare* sågs 29 juni – 3 juli 2008. I friska västvindar kan om hösten ett hyggligt sträck av tättingar och andra landfåglar passera söderut längs Österlenkusten. Den lilla udden vid Risteören är en bra plats att följa detta sträck av *bofink*, *bergfink*, *ormvråk*, *ringduva* och annat.

De vitvingade tärnorna *Chlidonias leucopterus* stannar inte länge så det gäller att vara på hugget när dessa skönheter går till. Glivarpa mosse, 12 maj 2009.

HAGESTADS MOSSE. Ett fuktstråk som löper i sydsydvästlig riktning innanför Sandhammarren. Betade hagar, buskridåer och mindre åkerlappar som drar till sig en del rastande fågel höst och vår. Kan delvis spanas av från HAGESTADS MOSSAVÄG som löper parallellt med mossen på dess västra sida, men det kan vara klokt att kliva ur bilen här och var för en noggrannare titt. Från ett fågeltorn vid EKESÅKRA i områdes södra del kan man spana *rovfågel* som under flyttningstider ibland ansamlas här i Skånes sydöstra hörn. Bland tillfälligt observerade arter kan nämnas *stjäppörn*, *större skrikörn*, *turturduva*, *svarthakad buskskvätta*, *pungmes* och *svartpannad törnskata*.

INGELSTORPS ÄNGAR. Stora, öppna, delvis fuktiga och delvis betade ängar just norr om Hammars backar. Bra rastlokal höst och vinter för *bläsgås* och *sädgås*. *Blå kärrhök* jagar och ibland också *jorduggla*. *Ägretthäger*, *rödvingad vadersvala*, *dubbelbeckasin* och *svarthuvad mäs* är bland många arter som rapporterats i området. Kan spanas av från vägen norr om Kabusa skjutfält men det går också att promenera in i området norrifrån (följ skyltning ”Ingelstorps ängar” från vägen mellan Hammar och Ingelstorp).

FYLEDALEN. Klassisk rovfågelslokal vars östra del ligger inom gränserna för Österlen. Förutom mängder med *röda glador* och Skånes första häckande par av *kungörn* har bl.a. *kejsarörn*, *dvärgörn*, *större skrikörn*, *svart stork* och *ägretthäger* setts tillfälligt. Rik på rovfågel hela året. Kan med fördel spanas av från vägen några hundra meter norr om Lyckås, vägen tvärs över dalen vid resterna av det gamla tegelbruket eller från BENESTADS BACKAR.

VAR FINNS FÅGLARNA?

Sjöfågelsträck (*svanar*, *gäss*, *änder*, *lommar*, *doppingar*, *labbar*, *måsar*, *tärnor*, *alkor*). Ses på våren bäst i Käseberga (eller Sandhammarren), på hösten bäst i Simrishamn, Brantevik, Sandhammarren eller Käseberga.

Rödhalsad gås. Ses sällsynt i förbiflyttande flockar av vitkindad gås eller prutgås höst och vår.

Praktejder, *alförrädare*. De flesta ses i ejderflock-

De flesta turturduvor *Streptopelia turtur ses* under försommaren. Här dock en fågel som höll hov en vecka mitt i sommaren. Brantevik, 26 juli 2007.

arna på våren, fr.a. vid Käseberga, men också i t.ex. Simrishamn eller Brantevik på hösten. Alförrädare mycket sällsynt numera och även praktje dern tycks minska.

Vaktel, kornknarr. Vaktel hörs årligen i sommar-nätterna på olika håll i det öppna jordbruks-landskapet, kornknarren däremot betydligt mer sällan.

Röd glada. Vanlig överallt även om den är fåtaligare vintertid.

Örnar. Fyledalen!

Ångshök. Ses regelbundet på Ravlundafältet, bl.a. vid Knäbäcksdösen.

Vadare. Någon förstklassig lokal finns inte, men under sträcktid kan utbytet ibland ändå bli gott i Torupa flo eller vid Risteören. Morfars-hamn (även norra viken), Skillinge norra och Skillinge södra är också hyggliga områden. Inte minst under våren kan en hel del rasta på Ingelstorps ängar.

Fjällpipare. Bästa lokal torde Ravlundafältet vara men inte ens där är arten årlig.

Kaspisk trut, medelhavstrut. Kan ses i vilka fis-kehamnar som helst (inklusive stranden vid Spraggehusen) året runt, men vanligast augusti–november. Överlägset flest trutar ratar i Simrishamn, som när det gäller kaspisk trut och den sällsynta medelhavstruten är den ojämförligt bästa lokalen i Sverige.

Vittrut. Fiskehamnarna, mest januari – början av mars. Numera inte ens årlig.

Turturduva. Årlig, men någon given lokal finns inte. Maj – början av juni är överlägset bäst tid.

Kungsfiskare. Tommarpsåns mynning och en bit uppströms är kanske den pålitligaste lo-

kalen. Men har observerats i flera fiskelägen, inte minst Kivik. Inte vanlig, men kan ses året runt.

Trädllärka. Relativt vanlig häckare som förekommer på flera lokaler, bl.a. Sandhammaren–Mälarhusen, Bäckhalladalen, Stenshuvud och Ravlundafältet.

Strömstare, försärla. Häckar vid Hallamölla, försärlan också på flera andra håll längs åarna. Strömstare övervintrar på några platser (inklusive Hallamölla) längs åarna. Försärlan regelbundet på sträck längs kusten främst i september–oktober.

Fältpiplärka. En gång spridd på många håll på Österlen. Numera är kanske Ravlundafältet den enda pålitliga lokalen, men arten har minskat rejält där också. Knäbäcksdösen en bra utgångspunkt.

Vattenpiplärka. Har observerats i Käseberga och på flera platser längs kusten mellan Skillinge och Simrishamn. Inte särskilt vanlig.

Blåhake. Ses främst i maj längs hela kuststräck-

Logi

På Österlen ligger mindre hotell, vandrarhem och B&B tätare än på de flesta håll i landet och snart sagt varenda liten by har minst en logimöjlighet, varav flera har fina fågelområden runt knuten, t.ex. i Baskemölla, Brantevik och Käseberga. Se vidare kommunernas hemsidor på nätet: www.turistbyra.simrishamn.se/, www.tomelilla.se/ och www.ystad.se/.

an, men överraskande fåtalig. Sällan mer än en handfull rapporter per år.

Svart rödstjärt. Rapporteras regelbundet i byar eller vid större gårdar längs kusten och i inlandet. Häckar bl.a. i närheten av varven i Simrishamn respektive Skillinge.

Ringtrast. Fåtalig men regelbunden främst i april och början av maj, ibland också i oktober. Käseberga, Löderups strandbad, Hagestads naturreservat, Hagestads mosse, Gislövs Stjärna, Brantevik, Bäckhalladalen och Ravlundafältet är några av de lokaler som figurerar i rapporterna.

Höksångare. Förekom en gång ända ner till buskmarkerna söder om Brantevik men de senaste åren har buskagen vid Knäbäcksdösen varit enda pålitliga lokalen – för hur länge?

Kungsfågelsångare, taigasångare. Flest observationer har gjorts i buskmarker och lundar längs kusten från Spraggehusen till Tobisvik. Men det har också visat sig värt att söka i isolerade trädbestånd på slätten en bit innanför kusten.

Brandkronad kungsfågel. Numera årlig med tillfälliga obsar vår och höst på flera håll längs kusten. Häckning har misstänkts eller konstaterats flera gånger, oftast i den högstammiga granskogen väster om Flodahusdammen.

Mindre flugsnappare, halsbandsflugsnappare. Dungar och lundar i Käseberga, Morfars-hamn, Hylkan, Gislövs Stjärna, Stenshuvud och på flera andra platser. Halsbandsflugsnappare ytterst sällsynt!

Skägges. Ganska sällsynt på senhösten. Vassar-na vid Morfarshamn och kanalen vid Kiviks hamn är de pålitligaste lokalerna.

Sommargylling. Tillfälliga fåglar hörs lite här och var i maj. Kanske Sveriges största bestånd finns i området från Dammåkra till Drakamöllan.

Gulhämpling. Tillfälliga obsar görs årligen på flera platser, mest i april–juli. Pålitligast lokal är numera Björket, Kivik med en eller flera sjungande hannar. Följ skyltning ”Hjälmaröd” åt väster strax norr om utfarten från Kivik och därefter skyltning ”Björket”. Längs vägen uppför backarna finns chans på gulhämpling bland äppelodlingar och trädgårdar.

Rosenfink. Häckar på åtskilliga håll längs kusten från Brantevik och norrut.

Kornsparv. Det sista häckande beståndet i Sverige finns i jordbruksmark i området ungefär Kabusa–Hagestad–Löderup. Populationen är stabil eller möjligen något ökande tack vare ambitiösa stödåtgärder som bl.a. innefattar vintermatning i närheten av Hammar.

Läs vidare

Arinder, M., Billqvist, M., Cherrug, S., Elleström, O. & Rellmar, M. (red.) 2004. Kapitlet ”Österlen” i *Skånsk skådar-guide*, 2:a uppl. Lund.

Ullman, M. 2008. Kapitlet ”Fågellarna på läget” i *Brantevik* (Mattson, B. & Thavenius, J., red.). Brantevik.